

גבולות היחידה: שמות פרק י"ד

נושא היחידה: קריעת ים סוף

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים לפי המתווה: 2

הסבר כללי:

פרק י"ד מתחלק לשתי יחידות לימוד: פסוקים א'-י"ד ופסוקים ט"ו-ל"א. [דף עבודה](#) אחד ילווה אותנו החל מפסוק י"א. נבקש מהתלמידים לשמור על הדף משיעור לשיעור. במהלך השיעור הראשון, נעשה בכיתה מעין 'סימולציה' של ישראל על ים סוף, וכך ניתן ביטוי לאחד המדרשים. חשיבותו של המדרש היא בכך שהוא נותן מקום להלכי נפש שונים, וכאן משתלב במקצת שיעור בכישורי חיים.

בחלק "המסרים וההפנמה", הצענו מספר מסרים - חלקם ברורים ומדוברים תוך כדי השיעור במפורש, וחלקם נמסרים בדרך אגב. כדאי לקרוא מראש ולא לפספס.

פתיחה:

נשוב לעיין במסלול הליכתם של בני ישראל עד עכשיו. נזכיר שהם יצאו מרעמסס לסוכות, ומשם לאיתם אשר בקצה המדבר. נשאל: איך הגיוני להמשיך עכשיו את הדרך?

התשובה הצפויה היא: בדרך ישירה לכיוון ים סוף [(מתוך הנחה שכל הילדים כבר יודעים שבני ישראל עתידים לעבור את הים (דרך לא הגיונית לחשיבה אנושית)]. ובכל זאת, עד הים הם יכולים ללכת בדרך הישר.

¹ הדף מובא בנספח.

פסוקים א'-ד': בני ישראל מצטווים לחזור לאחור, ולחנות לפני פי החירות. **נראה** את המסלול הזה **במפה**. (המפה מהשיעור שעבר מצורפת גם כאן. בשקף רביעי הוספנו את פי החירות.) **נראה** את חזרתם של בני ישראל, ו**נשאל**: מה הייתה תכניתו של ה' (שפרעה יחשוב על בני ישראל שהם 'נבוכים' – מבולבלים, וזה יגרום לו לצאת ולרדוף אחריהם.)

נשאל: האם בני ישראל באמת חזרו לאחור? מה ניתן ללמוד מהם? (נאמר: 'ויעשו כן'. נוסף כאן את דברי רש"י, במילים שלנו: 'להגיד שבחן, ששמעו לקול משה ולא אמרו: 'היאך נתקרב אל רודפינו? אנו צריכים לברוח!', אלא אמרו: 'אין לנו אלא דברי בן עמרם'.)

פסוקים ה'-ט': הפסוקים מתארים את פרעה וחילו. נקרא את הפסוקים. אנו רואים שאמרו לפרעה כי ברח העם.

נשאל: האם העם באמת ברח? (לא, הרי פרעה גירש אותם בליל מכת בכורות.) מה השתנה? א. בני ישראל נראים כאילו הם חוזרים. ב. פרעה שחרר את העם לשלושה ימים כדי לחוג במדבר. שלושת הימים עברו, ובני ישראל לא חזרו. רש"י אומר, שפרעה שלח שליחים מטעמו עם בני ישראל. וכשראו השליחים שבני ישראל אינם חוזרים לאחר שלושה ימים, חזרו הם עצמם לפרעה להגיד זאת².

נתאר – כיצד יצא פרעה לרדוף אחרי בני ישראל? נדרוש דיוק מהפסוקים. פרעה יצא בעצמו - 'ויאסור את רכבו'. הוא לקח הרבה פרשים - 'ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים'. הוא לקח את הנבחרים - 'שש מאות רכב בחור... ושלישים על כולו'. נוכל להוסיף כאן, שפרעה היה בטוח בניצחונו. חז"ל מספרים שהוא קישט את מרכבותיו באבנים טובות, כדי לחזור כמנצח. את האבנים האלה קיבלו בני ישראל כשלל מן הים. המדרש אינו הכרחי כאן, אבל הוא מוסיף נופך לביטחונו המופרז של פרעה. בהמשך, נוכל 'ללגלג' עליו, ולראות ש'רבות מחשבות בלב איש - ועצת ה' היא תקום'.

נשאל: איך, לדעתכם, הרגישו בני ישראל?

נשמע את תשובות הילדים, ו**נקרא** את **פסוקים י'-י"ב**. כדאי לקרוא את פסוקים י"א-י"ב בצעקה, בחשש. אפשר לבקש זאת מהילדים.

לפני שנלמד את תשובות משה בפסוקים י"ג-י"ד, נלמד את המדרש הבא:

2. שעברו שבעה ימים. ביום השביעי ירדו לים, ומכאן שבני ישראל ירדו לים סוף בשביעי של פסח.

ארבע כיתות נעשו ישראל על הים. אחת היתה אומרת ניפול לים. אחת היתה אומרת נחזור למצרים. ואחת היתה אומרת נצווח כנגדן.

זו שאמרה 'ניפול לים', היה אומר [להם משה]: 'התיצבו וראו את ישועת השם'. וזו שהיתה אומרת נחזור למצרים, היה אומר להם: 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם'. זו שהיתה אומרת 'נעשה מלחמה', היה אומר להם: 'ה' ילחם לכם'. וזו שאמרו 'נצווח כנגדן', היה אומר להם: 'ואתם תחרישון'. (ירושלמי, תענית פרק ה' הלכה ה')

אנחנו לא נביא את לשון המדרש לילדים. **נאמר:** דמיינו שאתם מבני ישראל - המצרים רודפים אחריכם, והים לפניכם. כיצד הייתם מרגישים אילו הייתם שם? מה הייתם מציעים לעשות? נשמע את תשובות הילדים. הניסיון מלמד שהילדים מגיעים בעצמם לכל התשובות:

1. נקפוץ לים. (התאבדות המונית)

2. נחזור למצרים (נהיה שוב עבדים. עדיף מאשר למות).

3. נילחם. (גישה פעילה. חשוב לעשות משהו, ולא למות בלי מלחמה).

4. נתפלל, נגיד תהילים וכד'. (אמונה בה')

חשוב שנכתוב את התשובות בסדר הזה, אף אם הילדים לא יגידו אותן באותו סדר. זה יסייע בידינו להבין את הפסוקים הבאים.

כעת **נקרא את פסוקים י"ג-י"ד**. **נאמר:** משה פונה אל בני ישראל ואומר להם ארבעה משפטים. אילו מילים יכולות לענות לכל קבוצה? נדרוש מהילדים **עיון בפסוקים**.

כעת הלוח יראה כך:

טענת העם, לפי המדרש	דברי משה לפי הפסוקים
ניפול לים	הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם
נחזור למצרים	כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסִיפוּ לְרְאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם
נעשה עמהם מלחמה	ה' יִלְחֶם לָכֶם
נצווח כנגדן (נתפלל)	וְאַתֶּם תִּחְרִישוּן

כעת נחלק את הדף המלווה את השיעור. הדף ניתן להקרנה על הלוח, כך שהכיתה והמורה יוכלו למלא אותו ביחד. נמלא יחד את החלק הראשון: 'תיאור הבעיה'.³

פסוקים ט"ו- ל"א:

את הפסוקים האלה נלמד יחד עם הדף. במהלך הפרק מתרחשים דברים רבים.. יש הרבה 'דמויות'. נכתוב בדף ליד כל דמות, מה מעשיה בכל שלב. מהדף נראה את מבנה הפרק: בעיה, תכנית לפתרון, ביצוע, סיום חגיגי.

דגשים בפסוקים אלה:

- ☞ 'מה תצעק אלי' – למדנו שהיה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקב"ה: לא עת עתה להאריך בתפילה, שישראל נתונין בצרה.
- ☞ בְּהַכְבְּדִי – כבודי יגדל (כבוד ה') בזכות טביעת המצרים בים.
- ☞ עמוד הענן עבר אל מאחורי ישראל והפריד בין המצרים לבינם. כך הוא גם הסתיר את האש – התאורה למצרים.
- ☞ משה הטא את ידו על הים. לא כתוב שהכה את הים.
- ☞ רוח קדים – ניזכר ברוח קדים שהביאה את הארבה - רוח מקדם, מזרח.
- ☞ פסוק כ"ד: ה' השקיף על מצרים בעמוד אש וענן. לפי רש"י: עמוד הענן יורד ועושה את קרקעית הים כטיט, ועמוד האש מרתיחו. אם לא מספיק ה'בוץ' של תחתית הים, הרי שעמוד האש והענן הם שליחים נאמנים לעשות דבר ה' להיפרע מאויבי ישראל.
- ☞ פסוק כ"ה: אנוסה מפני ישראל - המצרים כבר הבינו שכדאי להם לברוח, אך זה היה כבר מאוחר. פסוק כ"ז: מצרים נסים לקראת הים. הם רצו לברוח, אך כבר התבלבלו.
- ☞ בכל פסוק יש להדגיש את הנס הגדול. איך ייתכן שהמים הפכו חומה? איך כל המצרים מתו? וכד'.

הצעות להמחשה:

- הכיתה מתחלקת ל'כיתות' שהיו על הים. אפשר, לאחר לימוד המדרש, להציע לכל אחד לבחור באיזו 'כיתה' הוא, להתחלק לפי בחירתם ולהכין שלטים. אם אף אחד לא יבחר באפשרות 'ניפול לים' (ב"ה, הילדים תאבי חיים), אז נחלק אותם בעזרת פתקים מקופלים, וכך הכיתה מתחלקת לקבוצות שלא על פי בחירה, אבל זה מחייב אותם לחשוב למה זו אפשרות טובה. הם יכינו שלטים עם הסברים, מורל וכד'...

³ כאן אפשר לסיים את השיעור הראשון ביחידה זו.

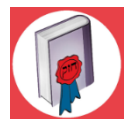
- נכין קישוט: כל ילד יביא תמונה שלו מהבית. את הפנים נדביק על דמויות מבריסטול, ואת הדמויות נשלב בתוך 'ים' שנתלה על הקיר מניירות כחולים או מאל-בד בצבעים מתאימים. נוכל ליצור בלוני דיבור היוצאים מפי הדמויות, וכל אחד ירשום את התרשמותו מהנס שראה לנגד עיניו.

מסרים והפנמה:

- אנחנו לא תמיד מבינים את ההיגיון האלוקי, אך צריך בכל זאת לסמוך על ה'. במקרה שלנו, ההליכה בדרך שה' מוביל - דרך שאינה 'הגיונית' - הובילה לנס הגדול ביותר – נס קריעת ים סוף (לו היו בני ישראל הולכים לפי ההיגיון האנושי, הם לא היו מגיעים כלל לים סוף).
- שבחם של ישראל שחזרו לאחור על אף הסכנה שבדבר.
- יש זמנים בחיים שבהם צריך לעשות מעשה ואין זה זמן תפילה. אדם חייב להשתדל בעצמו כדי שמשהו טוב יקרה לו ("מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו").
- ה' עוזר לבני ישראל, ו'בורא בריאה חדשה' – ים סוף נקרע לשניים. לא היה דבר כזה קודם.⁴ בא לידי ביטוי כאן כוחו של ה' - ה' יכול לעשות הכול.
- משמעותו של נס: תופעת טבע ייחודית, ש'הגיעה' בדיוק בזמן שצריך - ההצלה הגדולה.
- נס גדול זה גרם לאמונה גדולה של ישראל בה' ובמשה עבדו. האמונה במשה היא חלק מ"ג עיקרי האמונה, והיא תשוב ותגבר במעמד הר סיני - 'וגם בך יאמינו לעולם'. האמונה היא שמשה הוא אב הנביאים, לא אלוה בעצמו (חלילה).

סיכום:

קריעת ים סוף היא הנס הגדול ביותר ששמענו עליו עד עתה. כל הניסים, האותות והמופתים שלמדנו עליהם בחומש שמות, מובילים אל הנס הזה. הנס הזה מאחד את כל המטרות של נסי מצרים: הכרה במציאות ה', השגחתו ושליטתו בכוחות הטבע. הנס היה רק לעם ישראל – להודיע שאנחנו אהובי ה'. מכאן ילכו בני ישראל לדרכם. נחוש נפילה במתח, אבל נמשיך ללמוד על נסים שה' ממשיך לעשות לבני ישראל ההולכים במדבר.

⁴ בפרק השירה, נראה שנס זה עשה רושם עצום על העמים שמסביב - 'שמעו עמים - ירגזון'.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

נספח מילים קשות בפרק. כדאי לכתוב מראש על הלוח, או לחלק לילדים פתק קטן עם המילון להדבקה במחברת - לשיקול דעת המורה.

נָכַח – מולו

נָבְּכִים - מבולבלים

אֶכְבְּדָה - יגדל כבודי

וַיֵּאָסֶר אֶת רֶכְבּוֹ – רתם את מרכבתו

חָדַל מִמֶּנּוּ – עזוב אותנו

תִּחְרִישֵׁן - תשתקו

וּבָקְעָהּ – תבקע אותו (תגזור אותו לגזרים)

חָרְבָה - יבשה

וַיָּהֶם – בלבל, ערבב